

NHỮNG YÊU CẦU VỀ NĂNG LỰC CỦA NGƯỜI GIÁO VIÊN LÀM CÔNG TÁC HƯỚNG NGHIỆP Ở TRƯỜNG PHỔ THÔNG

Nguyễn Thị Thanh Huyền*

Khoa Tâm lý - Giáo dục, Trường ĐH Sư phạm - ĐH Thái Nguyên

TÓM TẮT

Giáo dục hướng nghiệp là một bộ phận của giáo dục trong nhà trường phổ thông, nhằm mục đích hướng dẫn và chuẩn bị cho học sinh chọn nghề hợp lý sau khi tốt nghiệp. Để thực hiện được mục đích của công tác hướng nghiệp trong nhà trường phổ thông, giáo viên làm công tác hướng nghiệp phải có được những năng lực nhất định. Theo chúng tôi năng lực của giáo viên hướng nghiệp bao gồm: Năng lực chuyên môn gồm nắm vững kiến thức chuyên ngành và khả năng vận dụng sáng tạo kiến thức đó vào thực tế; năng lực sư phạm gồm năng lực dạy học, năng lực giáo dục, năng lực tổ chức quá trình dạy học, giáo dục; năng lực tư vấn gồm nắm vững kiến thức đa ngành, biết sử dụng các thiết bị đo tâm lý, có khả năng làm việc với cá nhân và tập thể, có khả năng chịu đựng và tinh táo khi tiếp xúc với học sinh, có khả năng giao tiếp, thuyết phục học sinh.

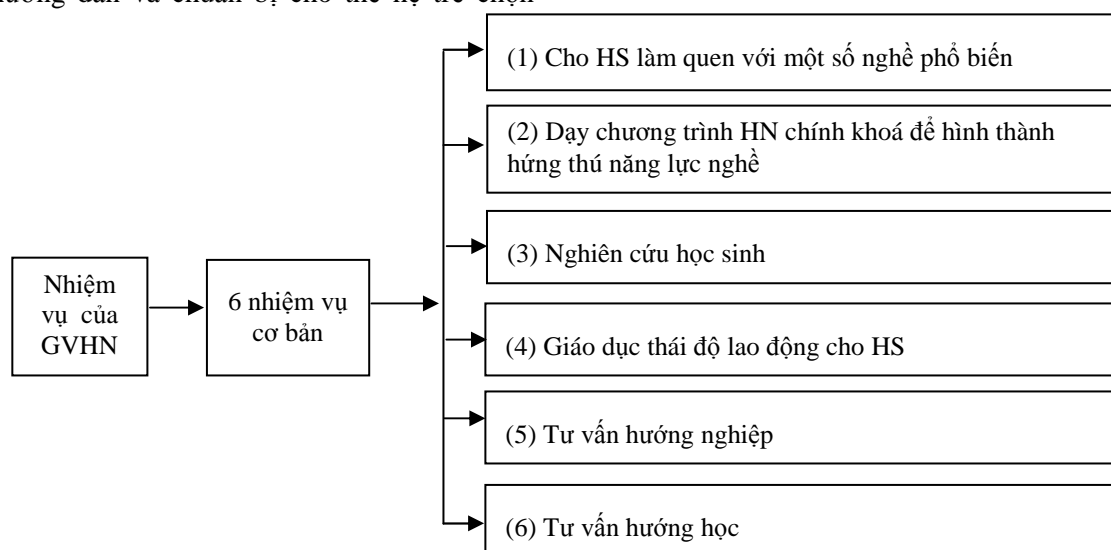
Từ khoá: Yêu cầu, năng lực, giáo viên, hướng nghiệp, trường phổ thông

Năng lực là khả năng thực hiện thành công một hoạt động nào đó. Năng lực mang tính cá nhân hóa, năng lực có thể được hình thành và phát triển thông qua đào tạo, bồi dưỡng và tự trải nghiệm qua thực tiễn. Năng lực hoạt động là khả năng thực hiện những nhiệm vụ công việc và giải quyết các tình huống nảy sinh trong hoạt động đảm bảo cho một tổ chức đạt mục tiêu đề ra.

Giáo dục hướng nghiệp là một bộ phận của giáo dục ở nhà trường phổ thông, nhằm hướng dẫn và chuẩn bị cho thế hệ trẻ chọn

nghề hợp lý sau khi tốt nghiệp trung học. Việc lựa chọn cú sự luận giải khoa học là cơ sở giúp cá nhân học sinh có thể phát huy được một cách tối đa năng lực của mình, phù hợp với yêu cầu xã hội, góp phần nâng cao hiệu quả giáo dục - đào tạo.

Xuất phát từ bản chất giáo dục của hướng nghiệp, chúng tôi cho rằng, các nhiệm vụ của giáo viên làm công tác giáo dục hướng nghiệp trong trường phổ thông được thể hiện trên hình 1.

Hình 1. Các nhiệm vụ của giáo viên làm công tác giáo dục hướng nghiệp trong trường phổ thông

* Tel: 0983856727

Để thực hiện tốt những nhiệm vụ trên đòi hỏi người giáo viên làm công tác hướng nghiệp phải có những năng lực nhất định. Hoạt động giáo dục hướng nghiệp là một hoạt động đặc thù, vì vậy yêu cầu về năng lực của người giáo viên cũng có những điểm khác biệt so với giáo viên dạy những môn khoa học khác. Theo chúng tôi năng lực của người giáo viên làm công tác hướng nghiệp trong trường phổ thông được thể hiện trên hình 2.

a. Năng lực chuyên môn gồm:

* **Nắm vững kiến thức chuyên ngành:**
Chương trình GDHN ở trường THPT cấu trúc theo các chủ đề, mỗi chủ đề được thực hiện trong thời gian 1 tiết và được trải đều suốt 9 tháng của năm học. Nội dung các chủ đề ta có thể sắp xếp khái quát thành 3 phần cấu trúc như sau:

Thành phần cấu trúc thứ nhất:

Đó là khối kiến thức chung, kiến thức cơ sở làm “nền” cho việc chọn nghề.

Thành phần cấu trúc thứ hai: Đó là khối kiến thức về nhóm nghề hoặc nghề cụ thể.

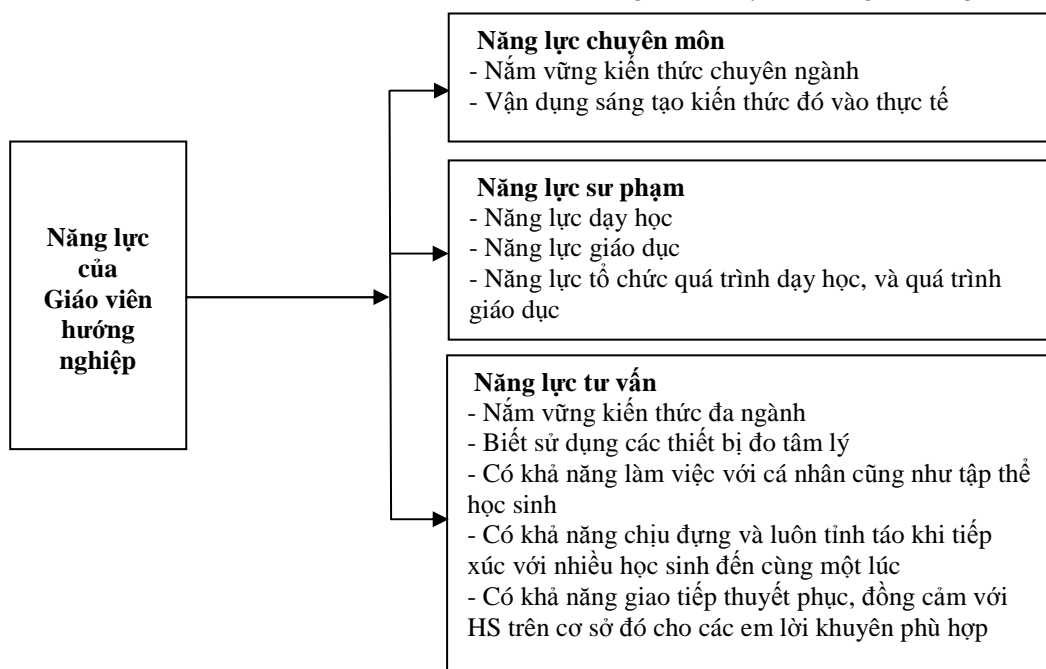
Thành phần cấu trúc thứ ba: Đó là khối kiến thức về tham quan giao lưu, trao đổi. *Về cấu trúc của một chủ đề cụ thể.*

Tất cả các chủ đề trong chương trình GDHN lớp 10, 11, 12 dù là chủ đề thuộc khối kiến thức nào cũng đều được viết thống nhất theo cấu trúc 7 thành phần như sau:

- Mục tiêu của chủ đề;
- Nội dung cơ bản của chủ đề;
- Trọng tâm của chủ đề;
- Chuẩn bị của giáo viên và học sinh;
- Gợi ý tổ chức hoặc hoạt động theo chủ đề;
- Đánh giá;
- Tài liệu tham khảo.

GDHN là một hoạt động rất phức tạp, để thực hiện được những chủ đề trên đòi hỏi giáo viên phải có hiểu biết rộng và phải nắm vững các loại thông tin chủ yếu sau đây:

- Thông tin về “thế giới nghề nghiệp” theo phân loại nghề.
- Thông tin về hệ thống trường đào tạo từ Dạy nghề đến THCN, CĐ, ĐH.
- Thông tin về thị trường lao động
- Thông tin về học sinh - chủ thể chọn nghề gồm: tên, tuổi, giới tính, lớp, kết quả học tập, chỗ ở, hoàn cảnh gia đình (bố mẹ, nghề nghiệp), bạn bố thân thích, đặc biệt phải nắm thông tin về nhân cách của học sinh trước hết là hứng thú, khuynh hướng và năng lực.

Hình 2. Năng lực của người giáo viên làm công tác hướng nghiệp trong trường phổ thông

*** Vận dụng sáng tạo kiến thức đó vào thực tế**

Để thực hiện tốt các nhiệm vụ hướng nghiệp trong nhà trường phổ thông, người giáo viên phải biết vận dụng một cách linh hoạt và sáng tạo những kiến thức đó vào trong quá trình giảng dạy, muốn làm được điều đó đòi hỏi người giáo viên phải xác định được yêu cầu của từng chủ đề cụ thể.

b. Năng lực sư phạm

Trong nhà trường phổ thông hoạt động của giáo viên với tư cách là nhà giáo dục gồm 2 hoạt động cơ bản: dạy học và giáo dục. Do vậy khi nghiên cứu năng lực sư phạm của người giáo viên, cần nghiên cứu hệ thống các kỹ năng tương ứng với hai hoạt động đó mặc dù sự phân chia chỉ là tương đối. Căn cứ mục đích nhiệm vụ GDHN trong trường phổ thông, năng lực sư phạm của giáo viên hướng nghiệp gồm:

*** Năng lực dạy học gồm các năng lực thành phần**

- *Năng lực chuẩn bị gồm các thao tác*

+ Thu thập các tài liệu có liên quan đến chủ đề sẽ dạy bằng nhiều con đường: Tài liệu tham khảo do Bộ phát hành, báo chí, phát thanh, truyền hình và những số liệu qua hoạt động thực tiễn

+ Nghiên cứu và cập nhật các tài liệu đó;

+ Nghiên cứu, xác định nội dung chủ đề;

+ Lựa chọn các phương pháp, phương tiện, hình thức giảng dạy;

+ Chuẩn bị sẵn câu hỏi thoại trên lớp;

+ Xem xét tình hình lớp học (kể cả sự chuẩn bị của học sinh trước khi lên lớp);

+ Soạn giáo án;

- *Năng lực thực hiện*

Được thực hiện trong quá trình thực hành giảng dạy và giáo dục, gồm các kỹ năng: ổn định lớp, kiểm tra bài cũ, định hướng nội dung mới, luyện tập kỹ năng, phát triển kiến thức, kiểm tra và khuyến khích học sinh... trong quá trình thể hiện năng lực thực hiện, cần quan tâm đến các yếu tố sau:

+ Năng lực sử dụng ngôn ngữ của giáo viên có ý nghĩa quan trọng vì khả năng diễn đạt trong sáng, khúc triết, lời nói hấp dẫn, truyền cảm và giàu hình ảnh của giáo viên sẽ là yếu tố cơ bản đảm bảo giờ dạy thành công.

+ Năng lực sử dụng các thiết bị và phương tiện dạy học. Đây là năng lực không thể thiếu được của giáo viên ở bất cứ cấp học nào trong giai đoạn hiện nay. Thiết bị và phương tiện vừa là yếu tố điều kiện tốt để phục vụ cho giảng dạy và học tập, đồng thời cũng là yếu tố kích thích tư duy sáng tạo - nghiên cứu cho giáo viên và học sinh.

+ Năng lực hoạt động xã hội trong và ngoài nhà trường. Trọng tâm của mối quan hệ giao tiếp là giữa người dạy với người học. Mối quan hệ này đòi hỏi người giáo viên không chỉ huy mọi khả năng của mình để thiết lập các quan hệ dạy học có hiệu quả mà điều quan trọng là trong và bằng quá trình giao tiếp, tác động giáo dục đến người học. Ngoài ra, hoạt động giao tiếp của người giáo viên trong xã hội hiện nay còn đòi hỏi phạm vi đối tượng rộng mở, đó là gia đình học sinh, các lực lượng xã hội khác đặc biệt đó là các cơ sở sản xuất, các doanh nghiệp, các cơ quan, công ty...

- *Năng lực đánh giá*

Năng lực đánh giá giúp giáo viên nắm được trình độ và khả năng tiếp thu bài của HS để xác nhận kết quả của một hoạt động để bổ sung điều chỉnh trong hoạt động dạy học. Để tạo được uy tín trước học sinh, người giáo viên phải có quan điểm đánh giá khách quan, chính xác và công bằng

Đánh giá hoạt động trong hoạt động giáo dục hướng nghiệp là đánh giá toàn diện những nỗ lực của các em về các mặt: nhận thức về ý nghĩa, tầm quan trọng của sự lựa chọn nghề tương lai có cơ sở khoa học; sự hiểu biết về thế giới nghề nghiệp và thị trường lao động; về thái độ tình cảm với lao động nghề nghiệp và khuynh hướng nghề nghiệp đúng đắn; về ý thức tích cực tham gia hoạt động giáo dục hướng nghiệp. Kết quả của sự đánh giá sẽ tạo động cơ giúp các em tự tin chọn nghề phù hợp với bản thân, điều kiện gia đình và nhu cầu xã hội.

Cần đánh giá kết quả hoạt động giáo dục hướng nghiệp của học sinh trên cả 3 mặt kiến thức, kỹ năng, thái độ đạt được. Có bốn mức độ đánh giá kết quả hoạt động của học sinh là loại tốt, loại khá, loại trung bình, loại yếu.

* **Năng lực giáo dục** bao gồm các năng lực thành phần như năng lực thiết kế mục tiêu, kế hoạch các hoạt động giáo dục; năng lực cảm hóa thuyết phục người học; năng lực hiểu biết học sinh để có phương án giáo dục phù hợp; năng lực phối hợp với các lực lượng giáo dục trong và ngoài nhà trường.

* **Năng lực tổ chức quá trình dạy học và quá trình giáo dục** gồm các năng lực thành phần: Năng lực phối hợp các hoạt động dạy học và giáo dục giữa thầy và trò; giữa các học sinh với nhau, giữa các giáo viên với nhau trong các hoạt động giảng dạy và giáo dục; Năng lực tổ chức tìm hiểu các loại thông tin; Năng lực Tổ chức giao lưu trên lớp theo chủ đề; Năng lực tổ chức tham quan các doanh nghiệp, tổ chức tham quan hệ thống trường DN, TCCN, CĐ, ĐH....

c. Năng lực tư vấn gồm:

* **Năng lực nắm kiến thức đa ngành;** Tư vấn nghề là một hoạt động phức tạp và vậy đòi hỏi người làm công tác tư vấn phải có kiến thức về Tâm lý học, Giáo dục học, Y học ngoài ra họ còn cần phải có kiến thức về thể giới nghề nghiệp, về yêu cầu của nghề, về nhân cách học sinh (mà trước hết là về động cơ, khuynh hướng, hứng thú và năng lực nghề nghiệp..), về kinh tế về nhu cầu phát triển nhân lực ở các ngành kinh tế quốc dân và địa phương, đồng thời phải biết điều tra, đánh giá nhân cách, trí tuệ, hệ tâm lý vận động.

* **Năng lực sử dụng các bộ công cụ trong chẩn đoán tâm lý.**

Bên cạnh những kiến thức, năng lực cần thiết trong qua trình tư vấn nghề cán bộ tư vấn cần phải biết sử dụng một số công cụ như một số trắc nghiệm Raven, test Wechsler, test Binet - Simon, test của Salfret (Mỹ) nhằm đánh giá sự phát triển trí tuệ học sinh các lứa tuổi; Test đo các rối loạn về sắc giác; Nhóm test đo tính tập trung, bền vững, khối lượng và sự di chuyển của chú ý; Nhóm test đo trí tưởng

tượng và năng lực lực tưởng tượng không gian;. Nhóm test đo hứng thú nghề nghiệp; Nhóm test đo khí chất, tính cách; Nhóm test đo khả năng giao tiếp... Ngoài ra còn phải biết sử dụng những máy móc đơn giản, tự chế cho công tác này, như dụng cụ đo độ rung của tay, thời gian phản ứng, sức bền bỉ dẻo dai cơ, thời gian phản xạ... các dụng cụ đo nhân trắc (thước đo Martin, thước cuộn Lufkin...).

* **Ngoài những năng lực trên trong quá trình tư vấn cho học sinh yêu cầu cán bộ tư vấn phải có năng lực như khả năng làm việc với cá nhân cũng như tập thể học sinh; Khả năng chịu đựng và luôn tỉnh táo khi tiếp xúc với nhiều học sinh đến cùng một lúc; Khả năng giao tiếp thuyết phục, đồng cảm với HS trên cơ sở đó cho các em lời khuyên phù hợp.** Những năng lực, khả năng đó được biểu hiện ở những kỹ năng cụ thể như: *Kỹ năng lắng nghe; Kỹ năng giao tiếp không lời; Kỹ năng phản hồi; Kỹ năng thu thập thông tin; Kỹ năng thông đạt; Kỹ năng nói*

Để làm tốt công tác hướng nghiệp trong nhà trường phổ thông đòi hỏi người giáo viên phải có hệ thống các năng lực trên, ngoài ra trong xã hội hiện đại ngày nay người giáo viên còn cần rèn luyện để bổ sung cho mình những năng lực mới như năng lực quản lý, năng lực quan hệ cộng đồng, năng lực phát triển môi trường xung quanh...

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Đặng Danh Ánh (2008), *Đề cương bài giảng Giáo dục hướng nghiệp* (Dành cho học viên cao học).
- [2]. Nguyễn Văn Hộ, Nguyễn Thị Thanh Huyền (2006), *Giáo dục hướng nghiệp và giảng dạy kỹ thuật trong trường THPT*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
- [3]. Nguyễn Thị Thanh Huyền, Trần Việt Cường (2009), "Năng lực sư phạm của người giáo viên", *Tạp chí Giáo dục số 211*, tr 34 -37.
- [4]. Phạm Hồng Quang (2009), "Giải pháp đào tạo giáo viên theo định hướng năng lực", *Tạp chí Giáo dục số 216*, tr 9- tr12.

SUMMARY
REQUIREMENT, CAPACITY, TEACHER, VOCATIONAL EDUCATION,
SCHOOL

Nguyen Thi Thanh Huyen *
College of Education – TNU

Vocational education is an integral part of education in schools, which aims to guide and prepare students for a reasonable career choice after graduation. To achieve the purpose of vocational education practice in schools, teachers must have specific capabilities such as professional capacity, including mastering professional knowledge and the ability to creatively apply that knowledge to actual situations; pedagogical capacities including teaching competence, education capacity, and the capacity of organizing teaching and education; counseling capacity, including mastering multi-disciplinary knowledge, knowing the use of psychological instruments, being capable of working with individuals and collectives, having stamina and alertness in contact with students, ability to communicate and persuade students.

Keywords: *Requirements and capabilities, Teachers, Secondary school*

* *Tel: 0983856727*